

Kraków, willa Odyniec i zamek Przegorzały

1. Kategoria

Osadnictwo, rezydencja

2. Położenie administracyjne

gm. Kraków, pow. krakowski, woj. małopolskie

3. Współrzędne

50.04824 19.86635

4. Kod w dokumentacji

Krakow-04-277

5. Opis

Willa zaprojektowana jako dom własny przez znanego polskiego architekta i konserwatora zabytków, Adolfa Szyszko-Bohusza (1883-1948) znajduje się w Przegorzałach, na południowym skraju Lasu Wolskiego. Do willi przylega znacznie od niej większy kompleks tzw. zamku (Schloss Wartenberg, Belweder), który wzniesiony został podczas drugiej wojny światowej jako rezydencja dla elity niemieckich władz okupacyjnych.

Willa, która w zamyśle swojego twórcy miała dać początek kolonii podmiejskich rezydencji intelektualnej i artystycznej elity Krakowa, powstała w latach 1924-1926 na parceli wykupionej od klasztoru kamedułów na Bielanych. Jej nazwa pochodziła od herbu rodzowego Szyszko-Bohusza. Potocznie była także nazywana *basztą na szczycie skały**

Trzykondygnacyjną budowlę wzniesiono z żelbetonu i zwieńczono wysokim, namiotowym dachem pokrytym dachówką. Elewacje wyłożone zostały wapiennymi płytami. Całość przypomina średniowieczną basztę, co stanowi architektoniczne nawiązanie do tradycji romantycznego historyzmu. Niektóre źródła podają, że forma budynku związana jest z najważniejszym odkryciem archeologicznym Szyszko-Bohusza, którym było odkopanie podczas prac na Zamku Królewskim na Wawelu pozostałości przedromańskiej Rotundy Najświętszej Marii Panny (od XIV wieku noszącej także wezwanie św. Feliksa i Adaukta).

Do wnętrza willi prowadzi zwieńczony półkolistą arkadą kamienny portal, nad którym po bokach znajdują się kartusze z herbami Odyniec i Korab. W salonie na parterze architekt umieścił oryginalny strop kasetonowy, przejęty przez niego na własność podczas prac konserwatorskich prowadzonych na zamku w Nowym

Zamek Przegorzały i willa Odyniec, widok od południa

Zamek Przegorzały, fasada frontowa

Budynek pomocniczy przy drodze dojazdowej do zamku i willi

Wiśniczu. Z tarasu po zachodniej stronie budynku roztacza się panorama na dolinę Wisły, Pogórze Wielickie, Beskidy, a przy dobrej pogodzie także Tatry. Dom posiadał basen i ogród. Przy drodze dojazdowej do willi znajdowały się garaże, a niżej, przy głównym ciągu ulicy Jodłowej, stylowa stróżówka (obydwa budynki zachowane).

Rodzina Adolfa Szyszko-Bohusza mieszkała w Odyńcu do chwili wybuchu drugiej wojny światowej. Po zajęciu Krakowa przez Niemców Przegorzały stały się własnością nazistowskiego zbrodniarza Otto von Wächtera, który w nagrodę za udział w puczu faszystowskim w Austrii w 1934 roku został mianowany starostą dystryktu krakowskiego. Z racji urzędu Wächterowi przysługiwała rezydencja miejska (na którą wybrał Pałac pod Baranami) i letnia, na którą upatryzył sobie willę Odyniec. Szyszko-Bohusz odmówił przyjęcia propozycji dzierżawy lub zamiany działki z willą na inne grunty, w związku z czym 19 grudnia 1940 roku został aresztowany pod sfabrykowanym pretekstem, a jego dom zarekwirowano.

Wkrótce obok willi rozpoczęto budowę nowej, monumentalnej rezydencji nazwanej Schloss Wartenberg (z niem. Schloss – zamek, Wartenberg – góra-strażnica, obserwatorium). Przy jej wznoszeniu Niemcy wykorzystali materiały pochodzące z rozbiórki klasztoru karmelitów bosych w Nowym Wiśniczu. Projekty budowli, stylizowanej na nadreńskie zamki z okresu romantyzmu, zmuszony był podpisać osobiście Szyszko-Bohusz.

Na początku 1942 roku Otto von Wächter został przeniesiony do Lwowa, a zamek przez długi czas stał pusty. Prace dokończono dopiero w roku 1943, po czym przekazano budynek jako prezent dla Heinricha Himmlera, z przeznaczeniem na sanatorium dla żołnierzy SS. Rok i dwa miesiące po jego otwarciu Kraków został zajęty przez Rosjan.

Po zakończeniu działań wojennych rodzina Szyszko-Bohuszów podjęła starania o odzyskanie swojej posiadłości, która ze względu na niewielką parcelę nie podlegała reformie rolnej. Budynek został jednak w 1952 roku przekazany Instytutowi Badawczemu Leśnictwa, a po kolejnych dwóch dekadach przeszedł na własność Instytutu Badań Polonijnych UJ. Podjęte na nowo po 1989 roku starania rodziny o odzyskanie domu nie przyniosły rezultatów. Willa jest obecnie jednym z elementów kampusu należącego do Uniwersytetu

Willa Odyniec

Jagiellońskiego. W jego skład wchodzi także wybudowany w latach 1976-1991 w głębi lasu (za zamkiem i willą) Dom Gościnny UJ.

6. Uwagi

---

7. Źródła i materiały

* Opis przygotowano na podstawie:

Michał Wiśniewski, Dom własny Adolfa Szyszko-Bohusza, artykuł online na stronie Krakowski szlak modernizmu, <http://szlakmodernizmu.pl/szlak/baza-objektow/dom-wlasny-adolfa-szyszko-bohusza>, dost. 9.06.2017.

Historia willi Odyniec i zamku w Orzegorzalach na stronie restauracji i kawiarni U Ziyada, http://www.uziyada.krakow.pl/pl/o_nas/historia/, dost. 9.06.2017.

8. Dokumentacja w terenie

28 marca 2017 r.